

Сіротіна О.Ю.

студентка;

Науковий керівник: Манухіна М.Ю.

к.е.н.,

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ

Для прийняття стратегічних, тактичних і оперативних рішень в управлінні зовнішньоекономічними операціями підприємства необхідна своєчасна, повна та достовірна аналітична інформація, яка може бути забезпечена лише за умови належної організації бухгалтерського обліку. Проблема управління валютним курсом (ВК) є актуальною для багатьох суспільств, оскільки його кількісний рівень та динаміка впливає на всі економічні процеси в країні.

Проблемі обліку валютних операцій присвячені роботи таких вітчизняних науковців: Ф.Ф. Бутинець, І.В. Жиглей, Л.І. Жидєєва, Я.Ю. Крамаренко, С.О. Левицька, Н.Б. Литвин, А.В. Максименко, О.І. Степаненко.

Частка курсових різниць складає до 15% зовнішньоторговельного обороту, її кількісний рівень та динаміка впливає на всі економічні процеси в країні [1, с. 10]. Тому питання удосконалення обліку валютних операцій, шляхів підвищення його достовірності та аналітичності є особливо актуальним не тільки для достовірного відображення звітності підприємства, а й на результативність економічної системи на макрорівні.

З метою підвищення достовірності оцінки валютних операцій введено додатковий критерій визнання – дата здійснення операції, окрім передбачених Концептуальною основою: ймовірність виникнення або втрати будь-якої майбутньої економічної вигоди, пов'язаної зі статтею, та достовірна оцінка.

Під критерієм визнання розуміється день набуття підприємством права, згідно законодавства або договору, на підставі первинних документів відобразити в бухгалтерському обліку відповідні об'єкти [2, с. 48].

Необхідно удосконалення облікових реєстрів в частині ведення їх за кожною іноземною валютою в аналітичних розрізах, запропоновано формувати оборотний та сальдовий баланси за видами валют. Впровадження у практику запропонованих рекомендацій підвищить аналітичність обліку, достовірність інформації про валютні операції, що відображається в фінансовій звітності, та сприятиме ефективному управлінню зовнішньоекономічною діяльністю підприємств.

В Україні використовується монетарно-немонетарний метод обліку курсових різниць. Проте на більшості українських підприємств поділ статей в іноземній валюті на монетарні та немонетарні не здійснюється. Основними причинами такої ситуації є суттєві розбіжності між бухгалтерським обліком і податковими розрахунками. Межа між монетарністю та немонетарністю активів та пасивів є досить умовною, особливо в частині заборгованості в іноземній валюті. У зв'язку з цим наголошено на необхідності чітко визначати спосіб її погашення. Особливо важливим є те, що таку інформацію можна отримати лише з умов укладеного з нерезидентом договору [3, с. 120].

Доцільно використовувати методи середньозваженого курсу або послідовності сплати авансів для оцінки немонетарних статей, виражених в іноземній валюті, у разі проведення часткових авансових виплат, що дозволить здійснювати реальну оцінку відповідних статей [2, с. 66]. Необхідно відображення в обліку сумових і курсових різниць відповідно до їх економічної сутності ,

запровадження субрахунків, форм облікових реєстрів і внутрішньої звітності, які поєднують інформацію для потреб бухгалтерського обліку та оподаткування на відміну від їх сучасного поділу, що сприяє формуванню достовірної оперативної інформації про валютні операції в аналітичному розрізі одночасно для різних груп користувачів.

При дослідженні організації договірної роботи на підприємствах виявлено, що в 40% випадків нею займаються керівники, які, як правило, не мають спеціальної економічної або юридичної освіти [2, с. 70]. У зв'язку з цим запропоновано функції з укладання зовнішньоекономічних договорів розподіляти між відділами підприємства, пов'язаними з договірною роботою в цілому та з кожною конкретною операцією зокрема. До передачі керівнику проект договору повинен візуватися всіма посадовими особами, які брали участь при його укладанні, у тому числі начальником відділу зовнішньоекономічних зв'язків, юристом і головним бухгалтером

При укладанні зовнішньоекономічних договорів (контрактів) необхідно приділяти особливу увагу визначенню ціни контракту. Щоб уникнути частини втрат, пов'язаних зі зміною курсів іноземних валют, необхідно укласти контракти із включенням захисних валютно-цінових застережень, що сприятиме мінімізації валютних ризиків. Внаслідок здійснення розрахунків за вище зазначеними контрактами можливим є виникнення різниці між оцінкою заборгованості в момент її виникнення та погашення у валюті платежу. Доцільно такі різниці називати сумовими та вважати їх самостійними доходами та витратами підприємства, які визнаються на дату погашення заборгованості [2, с. 88]. Чітке визначення курсових та сумових різниць, розробка їх класифікації і порядку розрахунку підвищить економічну змістовність даних бухгалтерського обліку відповідно до завдань управління валютними операціями.

Також необхідно доповнення елементів облікової політики щодо валютних операцій такими статтями: перелік видів діяльності; дати визнання валютних операцій; розрізи аналітичного обліку; методи списання балансової вартості іноземної валюти; методи оцінки немонетарних статей; діяльність структурного підрозділу з валютного контролю, що забезпечує дотримання принципів бухгалтерського обліку;

Для підвищення оперативності та аналітичності обліку валютних операцій в роботі запропоновано за кожною угодою оформлювати довідку бухгалтерії із зазначенням виду заборгованості. При цьому передбачається можливість внесення коригувань у бухгалтерський облік при зміні умов погашення боргу шляхом його переведення на інший аналітичний рахунок. Запропоновано у цьому разі здійснювати переоцінку статті за історичним курсом.

Важливим шляхом для підвищення достовірності відображення даних щодо валютних операцій є підвищення ролі внутрішнього контролю. Зокрема виділення трьох напрямків в системі внутрішнього контролю за валютними операціями: розробка внутрішньої документації, організація раціональної структури такої системи та визначення питань, що підлягають додатковому внутрішньому контролю у зв'язку з дією норм державного валютного контролю [3, с. 123].

До внутрішньої документації, яка регулює порядок здійснення, відображення в обліку та контролю за зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, віднесено графік документообігу, наказ про облікову політику, положення про валютний контроль і посадові інструкції працівників, що відповідають за ті чи інші валютні операції.

У наказі про облікову політику слід зазначати перелік видів операцій, що належать до операційної, інвестиційної, фінансової та надзвичайної діяльності на даному підприємстві; дати визнання валютних операцій; методи списання балансової вартості іноземної валюти; розрізи аналітичного обліку для ведення кожного виду рахунків в іноземній валюті; методи оцінки немонетарних статей; порядок організації діяльності структурного підрозділу з валютного контролю.

Для створення раціональної структури системи валютного контролю необхідно враховувати особливості функціонування підприємства та його організаційної структури. Залежно від цього пропонується: 1) виділити окремий структурний підрозділ – відділ внутрішнього валютного контролю, за працівниками якого необхідно закріпити окремі функції, або 2) покласти виконання функцій валютного контролю на головного бухгалтера.

З метою одержання повної інформації про стан валютних операцій на підприємстві запропоновано скласти внутрішню звітність у формі Звіту про стан системи внутрішнього валютного контролю.

Внесені пропозиції з удосконалення обліку валютних операцій підвищують його достовірність та аналітичність, але одночасно призводять до суттєвого збільшення трудомісткості облікових процедур. Відповідно, практична їх реалізація в повному обсязі можлива лише на базі використання сучасних комп'ютерних технологій.

Економічний ефект досягається за рахунок зниження ділових ризиків і максимального використання усіх ресурсів підприємства: підвищення достовірності та точності облікової інформації, оперативності обробки облікових даних та отримання звітності в будь-якому розрізі; виконання складних математичних розрахунків; забезпечення необхідними даними для аналізу валютних операцій; обробки і зберігання великої кількості однотипної інформації; здійснення вибірки інформації з великої кількості даних; покращання контролю за господарською діяльністю підприємства тощо.

Список використаних джерел:

1. Організація міжнародних кредитно-розрахункових відносин: Навчальний посібник / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 368 с., у т.ч. автора – 2,0 друк. арк.
2. Бутинець Ф.Ф., Жиглей І.В. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності. Практикум для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» / 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – 224 с., у т.ч. автора – 6,1 друк. арк.
3. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. – 4-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 688 с., у т.ч. автора – 3,77 друк. арк.